МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

ГИРКА Ірина Володимирівна

УДК 378.011.3-051:004]:005.336(043.3)

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

13.00.06 – теорія і методика управління освітою

Автореферат
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2017

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Українській інженерно-педагогічній академії (м. Харків), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор **Харківська Алла Анатоліївна,** Комунальний заклад „Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради (м. Харків), проректор з науково-педагогічної роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор **Хриков Євген Миколайович,** Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка" (м. Старобільськ), завідувач кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами;

кандидат педагогічних наук, професор **Козлова Олена Григорівна,** Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми), завідувач кафедри менеджменту освіти та професійної підготовки.

Захист відбудеться 19 грудня 2017 року о 15.00 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка" за адресою: 93009, Луганська обл. м. Рубіжне, вул. Будівельників, 30-В, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка" за адресою: 92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя,1.

Автореферат розіслано 17 листопада 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради Н. В. Мордовцева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У змісті державних законодавчих документів (Закон України „Про вищу освіту", „Стратегія розвитку національної системи освіти", „Національна рамка кваліфікацій" тощо) провідною ідеєю є формування професійної компетентності (ПК) вчителя, що вимагає здійснення перетворень у педагогічній теорії та практиці.

Теорія педагогічного управління вважається методологічною базою для всіх розробок в галузі управління освітніми системами. У Законі України „Про Вищу освіту" від 01.07.2014 № 1556-VII зазначається: підвищення ефективності управління в системі освіти є її стратегічним завданням, що підтверджує необхідність розгляду різних аспектів управління в освітньому процесі ВНЗ, тож процес управління формуванням компетентності майбутніх фахівців у ВНЗ не є винятковим.

У сучасному українському суспільстві висуваються нові вимоги до вчителів інформатики у зв'язку з модернізацією змісту освіти, швидкоплинністю інформаційно-комунікативних технологій, постійним удосконаленням програмно-педагогічних засобів, розвитком освітніх віртуальних технологій, використанням соціальних мереж та удосконаленням організації освітнього процесу у вищому педагогічному навчальному закладі.

Для підвищення конкурентоспроможності національних ВНЗ у контексті європейської інтеграції, профільне навчання майбутніх педагогів, зокрема вчителів інформатики, необхідно доповнювати ефективним управлінням цим процесом.

Аналіз наукових праць свідчить, що проблеми сутності управління вивчали М. Вебер, Г. Єльникова, В. Заблоцький, Г. Клаус, В. Курило, Г. Пономарьова, С. Савченко, Т. Сорочан, Р. Фатхутдінов, Є. Хриков, та ін.; психологічні аспекти управління – Д. Ельконін, А. Маркова, А. Маслоу, С. Рубінштейн, побудови системи управління навчальними закладами в цілому – В. Алфімов, В. Докучаєва, В. Загвязінскій, В. Кривошеєв, В. Кричевський, А. Орлова, Л. Петриченко, Р. Шакурова, А. Харківська. Зміст педагогічної освіти – М. Євтух, І. Зязюн, М. Лазарєв, В. Луговий, Н. Ничкало, І. Підласий; педагогічну компетентність як сукупність якостей, що визначають ефективність професійно-педагогічної підготовки – В. Бездухов, В. Вакуленко, Ю. Варданян, В. Желанова, Л. Калініна, О. Козлова, В. Моторіна, Л. Хоружа, проблему формування особистості вчителя у процесі загальнопедагогічної підготовки – О. Абдуліна, В. Білозерцев, О. Мороз, Р. Скульський та ін., формування знань, умінь і навичок учителя інформатики – Ю. Горошко, М. Лапчик, О. Меняйленко,

Н. Морзе, О. Спірін, Т. Тихонова, Г. Цибко, Г. Шугайло та ін.; ПК вчителя інформатики – Н. Жалдак, Я. Сікора, О. Спірін та інші.

Зіставний аналіз робіт вищеназваних учених дозволив дійти висновку, що недостатня теоретична розробка проблеми управління формуванням професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики (ПК МУІ) несприятливо позначається на результатах фахової підготовки, рівні підготовки випускників вищих навчальних закладів до професійної діяльності й призводить до низки суперечностей між: 1) замовленням суспільства на підготовку компетентних учителів інформатики та недостатньою теоретичною розробленості проблеми управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки; 2) усвідомленням значущості майбутніми вчителями інформатики необхідності формування власної ПК та недосконалістю науково-методичної системи управління цим процесом у вищих педагогічних навчальних закладах; 3) наявністю наукових розробок із проблеми управління формуванням ПК у студентів загалом і відсутністю діагностичного інструментарію оцінювання рівня управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки.

Отже, актуальність досліджуваної проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість та виявлені суперечності зумовили вибір теми дослідження **«Управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконано відповідно до плану наукової роботи Української інженерно-педагогічної академії (УІПА) (м. Харків) у межах державної бюджетної теми «Теоретико-методологічні засади розробки змісту неперервної інженерно-педагогічної освіти» (протокол № 6 від 16.06.2011 р., державний реєстраційний номер RK № 0111Y005050) та в межах наукової теми «Організаційно-методологічні засади підготовки вчителя для сучасної школи XXI століття у контексті інтеграції України в європейський освітній простір» Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (КЗ «ХГПА» ХОР).

Тему дослідження затверджено науково-технічною радою УІПА (протокол № 4 від 02.12.2014 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 27.01.2015 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати структурно-функціональну модель системи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки та експериментальним шляхом перевірити її

ефективність.

Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначити категоріально-понятійний апарат дослідження, а саме: базове поняття «управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики» й уточнити поняття: «професійна компетентність майбутніх учителів інформатики», «формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики».

2. Обґрунтувати теоретичні основи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки

3. Визначити критерії, показники та рівні ефективності управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки

4. Розробити структурно-функціональну модель системи управління формуванням ПК МУІ у процесі фахової підготовки.

5. Експериментально перевірити ефективність структурно-функціональної моделі системи управління формуванням ПК МУІ.

Об’єкт дослідження – управління фаховою підготовкою майбутніх учителів інформатики.

Предмет дослідження – структурно-функціональна модель системи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки буде здійснюватися більш ефективно, якщо буде спиратися на обґрунтовані теоретичні основи (методологічні підходи – особистісно зорієнтований, системний і діяльнісний; принципи та функції управління цим процесом); оцінюватися за визначеними критеріями (рівень ПК МУІ, професійно-управлінський, організаційно-управлінський) та реалізовуватиметься через упровадження в освітній процес структурно-функціональної моделі управління формуванням цим процесом.

Методи дослідження:

– теоретичні (аналіз, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення) – для вивчення наукової літератури, щодо ступеня опрацювання проблеми дослідження, виявлення та конкретизації сутності й структури ПК МУІ в процесі фахової підготовки; моделювання – для розробки структурно-функціональної моделі системи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки;

– емпіричні (анкетування, спостереження, інтерв'ювання, метод експертних оцінок, метод збору інформації, опитування) – з метою виявлення проблем і суперечностей у фаховій підготовці МУІ та визначення рівнів сформованості ПК МУІ в процесі фахової підготовки; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності впровадження структурно-

функціональної моделі управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки;

– статистичні – методи математичної статистики з метою кількісного та якісного опрацювання результатів дослідницько-експериментальної роботи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

уперше розроблено та експериментально перевірено структурно-функціональну модель системи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки, що складається із цільового, організаційно-процесного, оцінювально-діагностичного та аналітично-результативного компонентів; визначено базове поняття дослідження «управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики»; критерії (рівень ПК МУІ, професійно-управлінський, організаційно-управлінський), показники та рівні (високий, середній, низький) управління формуванням професійної компетентності МУІ в процесі фахової підготовки;

уточнено функції управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки (інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова; організаційно-виконавча, контрольно-діагностична); поняття «професійна компетентність майбутніх учителів інформатики», «формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики»;

набули подальшого розвитку теоретичні підходи до управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки, форми і методи управління формуванням ПК МУІ.

Практична значущість дослідження полягає в: – розробці методичних рекомендацій «Теоретичні засади управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки» та «Діагностика рівня управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки», які можуть бути використані для розв'язання практичних проблем удосконалення системи управління діяльністю кафедри, факультету, ВНЗ та інших його структурних підрозділів; – розроблений діагностичний інструментарій виміру рівня ефективності управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки може бути адаптований для оцінки рівня ефективності управління якістю професійної підготовки майбутніх фахівців різних напрямів; – розроблений і впроваджений для науково-педагогічних працівників спецкурс «Особливості управління формуванням професійної компетентності у майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки» сприяє підвищенню результату освіти.

Результати ***впроваджено*** в діяльність КЗ «ХГПА» ХОР (довідка № 01-13/62/а від 13.01.2017 р.), Полтавський національний педагогічний

університет імені В. Г. Короленка (довідка № 0069/01-55/12 від 10.01.2017 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 2858/01 від 09.11.2015 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 1050 від 21.05.2015 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження представлено на науково-практичних конференціях різного рівня: міжнародних – «Психологічні та педагогічні науки у XXI ст.: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень» (Київ, 2014), «Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку наук і практики в Україні» (Львів, 2014), «Актуальні питання освіти і науки» (Харків, 2015), «Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (Мукачево, 2015), «Мультидисциплінарні академічні дослідження і глобальні інновації: гуманітарні та соціальні науки» (Київ, 2015), «Основні напрями розвитку педагогічної науки» (Харків, 2016), «Актуальні питання освіти і науки» (Харків, 2016); всеукраїнських – «Інноваційний потенціал світової науки» (Запоріжжя, 2014), «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Науково-інформаційна підтримка навчального процесу» (Харків, 2015), «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Сучасна парадигма вищої освіти» (Харків, 2016).

Результати виконаної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності УІПА (2014-2016 рр.), кафедри інформатики КЗ «ХГПА» ХОР (2014-2016 рр.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано в 26 працях, зокрема 7 статей у фахових журналах і збірниках наукових праць, 2 статті в іноземному виданні, 2 збірника методичних рекомендацій, 15 публікацій у збірниках матеріалів наукових заходів.

Особистий внесок здобувача. У методичних рекомендаціях [25; 26] обґрунтовано теоретичні основи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки, впроваджено структурно-функціональну модель системи управління формуванням ПК МУІ.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів і висновків до них, загальних висновків і списку використаних джерел (227 найменувань, із них 9 іноземною мовою), додатків 12. Повний обсяг дисертації становить 235 сторінок, зокрема 156 сторінок основного тексту. Робота містить 15 рисунків та 16 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, планами й темами; окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу й методи дослідження; доведено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробації та упровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **«Теоретичні аспекти управління формуванням професійної компетентності у майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки»** – проаналізовано особливості та сутність поняття «професійна компетентність», обґрунтовано теоретичні основи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки, визначено критерії, показники та рівні ефективності управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки.

В Україні проблеми компетентності досліджували Н. Бібік, Г. Єльникова, І. Єрмаков, О. Овчарук, Г. Пономарьова, А. Харківська (компетентнісний підхід в освіті), О. Пометун, С. Савченко, С. Клепко (розуміння поняття компетентність), О. Бігич, О. Бірюк, Л. Хоружа (різновиди компетентності). За її межами – І. Зимня, В. Кальней, А. Хуторський, В. Шадриков, С. Шишов (ключові компетентності), Н. Гришанова, Л. Луценко, Ю. Татур (проблема компетентності).

Питання формування ПК та фахової підготовки майбутніх педагогів: теоретико-методологічні засади фахової підготовки майбутніх учителів досліджували В. Бондар, М. Євтух, І. Зязюн, М. Левківський, В. Семиченко, Н. Якса та ін.; особливості змісту й організації педагогічної практики студентів як засобу формування ПК майбутніх учителів присвячені праці О. Абдулліної, Н. Кичук, О. Плахотнік та ін.

На основі аналізу наукових доробок вітчизняних та зарубіжних учених уточнено поняття «формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики» як процес оволодіння сукупністю компетентностей (базова, фахова, інформаційна, аналітична, комунікативна, проективна, інструментальна (технічна, технологічна) та науково-дослідницька, міжособистісна) та якостей, а також відповідність знань, умінь і навичок, що здобуваються в процесі фахової підготовки, їх застосуванню, сучасним досягненням науки і практики в цій області, володіння основами менеджменту та самоменеджменту.

Визначено критерії, показники та рівні (високий, середній і низький) формування ПК МУІ в процесі фахової підготовки й обґрунтовано відповідність визначених компетентностей критеріям і показникам: компетентності (базова, фахова, інструментальна) → критерій (професійно-практичний) →показники (рівень сформованості

базових умінь і навичок; рівень сформованості фахових знань, умінь і навичок; практичне використання набутих фахових знань, умінь, навичок у процесі проходження педагогічних практик; рівень володіння інформаційними технологіями); компетентності (інформаційна, аналітична, проективна, науково-дослідницька) → критерій (інформаційно-пізнавальний) → показники (рівень засвоєння інформації; розвиненість аналітичного мислення; здатність до створення проектів; схильність до науково-дослідницької діяльності); компетентності (міжособистісна, комунікативній) → критерій (особистісно-мотиваційний) → показники (ставлення до обраного фаху; рівень вияву особистісних і професійно значущих якостей на основі самооцінки; визначення прагнення до самоосвіти та саморозвитку; здатність до самоосвіти та саморозвитку; рівень мотивації до навчання).

Для оцінювання формування ПК МУІ за виявленими критеріями використовували кваліметричну модель.

Сучасні вимоги, в контексті європейської інтеграції профільного навчання, потребують трансформації традиційної навчальної діяльності МУІ, що обумовлюють необхідність осучаснення процесу управління формуванням ПК МУІ.

У науковій літературі вирішення проблеми управління в системі освіти ведеться в різних напрямках: проблеми застосування системного підходу (В. Бондар, В. Пікельна, С. Савченко, Є. Хриков та ін.); соціально-психологічні та педагогічні проблеми управління (С. Вершловський, Л. Лесохіна, Б. Ребус і ін.); загальні проблеми управління освітою (В. Алфімов, В. Журавський, В. Кремінь); система управління знаннями та підвищенням кваліфікації керівників освітніх установ (І. Колеснікова, В. Максимова, Т. Сорочан).

Під управлінням формування ПК МУІ в процесі фахової підготовки розуміємо цілеспрямовану діяльність всіх суб'єктів освітнього процесу, що направлена на створення сприятливих умов для реалізації функцій, виконання яких сприяє формуванню ПК й досягненню цілей фахової підготовки МУІ відповідно до вимог міжнародних стандартів.

Обґрунтовано доцільність використання особистісно зорієнтованого, системного, діяльнісного підходів як методологічної основи управління формуванням ПК МУІ, що визначається їх внутрішньою єдністю і методологічними зв'язками між ними, а саме через застосування: особистісно зорієнтованого підходу актуалізується саморозвиток і самовдосконалення студента під час фахової підготовки, що сприяє ефективності управління формуванням ПК МУІ; системного підходу розкривається зміст управління формуванням ПК майбутніх учителів як сукупності компетентностей, якостей і вмінь застосовувати їх

у фаховій діяльності; діяльнісного підходу враховуються потреби та особливості освітнього процесу і фахової підготовки при формуванні ПК МУІ; принципів (забезпечення високої якості освітніх послуг; регулярного зворотного зв'язку, інформаційної достатності, професійної компетентності, цілеспрямованості, фундаментальності, адаптивності, комплексності, системного самовдосконалення) та функцій (інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, організаційно-виконавча, контрольно-діагностична) управління формуванням ПК МУІ у процесі фахової підготовки.

Для з'ясування рівня ефективності управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки визначено критерії та показники управління цим процесом: «рівень ПК МУІ» – рівень сформованості базових умінь і навичок; практичне використання набутих фахових знань, умінь, навичок у процесі проходження педагогічних практик; рівень володіння інформаційними технологіями; рівень засвоєння інформації; розвиненість аналітичного мислення; здатність до створення проектів; схильність до науково-дослідницької діяльності; визначення прагнення до самоосвіти та саморозвитку; здатність до самоосвіти та саморозвитку; ставлення до обраного фаху; рівень мотивації до навчання; рівень вияву особистісних; професійно-значущих якостей на основі самооцінки; «професійно-управлінський» – становить собою поєднання професійних та управлінських якостей адміністрації, НПП. Показниками критерію є: організація роботи з прийняття управлінських рішень щодо підвищення рівня ефективності управління фаховою підготовкою студентів зі спеціальності Інформатика*; контроль виконання управлінських рішень; рівень задоволення потреб студентів; володіння інформаційно-комунікативними, інноваційно-педагогічними технологіями; «організаційно-управлінський» – включає організацію та мотивацію фахової підготовки; забезпечення активного саморозвитку, самовдосконалення та самореалізацію; упровадження міжпредметних зв'язків та реалізацію всіх напрямів підготовки студентів. Показниками критерію є: організація управління освітнім процесом; залучення до співпраці з ВНЗ науково-дослідних інститутів, державних установ та ІТ-компаній; залучення роботодавців до участі у розробці навчальних планів, програм, організації практик.

У другому розділі – **«Обґрунтування та експериментальна перевірка структурно-функціональної моделі системи управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки»** – проаналізовано сучасний стан управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки, теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель системи

управління цим процесом, перевірено ефективність упровадження даної моделі системи.

У педагогічному експерименті брали участь 2 ВПНЗ, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, (95 респондентів – адміністрація, НПП, студенти). Із 95 учасників – експериментальну групу склали (ЕГ) – 44 особи, контрольну групу (КГ) – 51.

Проаналізувавши стан управління формуванням ПК МУІ з'ясовано, що за першим критерієм у респондентів (ЕГ та КГ): рівень володіння інформаційними технологіями – (30 % і 31 % відповідно); рівень засвоєння інформації та розвиненість аналітичного мислення – (31 % і 30 %); здатність до створення проектів та схильність до науково-дослідницької діяльності – (29 % і 30 %); визначення прагнення до самоосвіти та саморозвитку та здатність до самоосвіти та саморозвитку – (35 % і 36 %) – знаходяться на низькому рівні; рівень ставлення до обраного фаху та рівень мотивації до навчання (46 % і 48 % відповідно) – знаходяться на середньому рівні; рівень вияву особистісних і професійно-значущих якостей на основі самооцінки (85 %) – знаходяться на високому.

За другим критерієм – організація роботи з прийняття управлінських рішень щодо підвищення рівня ефективності управління фаховою підготовкою студентів зі спеціальності Інформатика* – низькому рівні (35 %, 36 %); на середньому рівні знаходяться дані за показниками: контроль щодо прийнятих управлінських рішень (60 % і 62 %); рівень задоволеності потреб студентів (72 % і 74 %); володіння інформаційно-комунікативними, інноваційно-педагогічними технологіями (64 % і 66 %).

Дані за третім критерієм – організація управління освітнім процесом – на низькому рівні (35 % і 34 %); залучення до співпраці з ВНЗ науково-дослідних інститутів, державних установ та ІТ-компаній і залучення роботодавців до участі у розробці навчальних планів, програм – середньому рівні (63 % і 64 %).

Отже, спираючись на результати констатувального експерименту, було виявлено необхідність удосконалення системи управління формуванням ПК МУІ з метою підвищення його ефективності.

Структурно-функціональна модель системи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки включає 4 компоненти: цільовий, організаційно-процесний, оцінювально-діагностичний та аналітично-результативний (рис. 1). Для підвищення ефективності управління формуванням ПК МУІ, було визначено такі напрями роботи: створення управлінсько-інформаційного простору

«Управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики»; підвищення управлінської компетентності керівництва факультету, кафедр; формування ПК МУІ; розробка та впровадження структурно-функціональної моделі системи управління цим процесом.

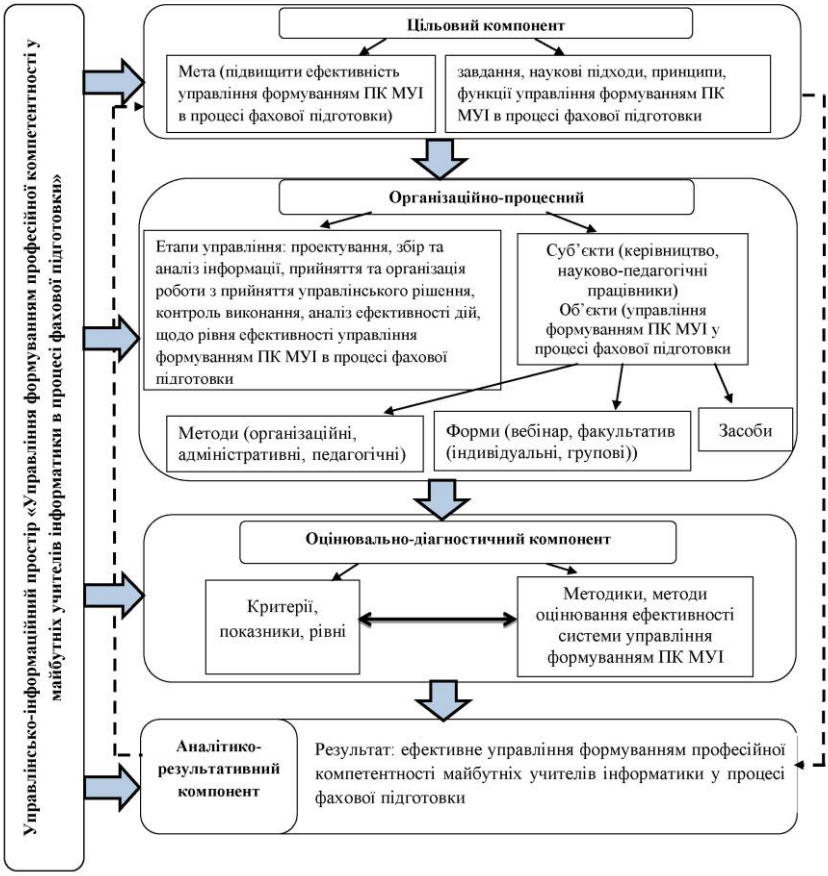

Рис. 1 Структурно-функціональна модель системи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки

Після впровадження моделі системи управління цим процесом та проведення роботи за відповідними напрямами були отримані наступні результати (як приклад наведемо за одним із критеріїв): за критерієм «рівень ПК МУІ» – у студентів ЕГ підвищився: рівень сформованості базових умінь і навичок, а також практичне використання набутих

фахових знань, умінь, навичок у процесі проходження педагогічних практик із середнього (62 %) до високого (80 % і 85 % – відповідно до показників), рівень володіння інформаційними технологіями – з низького (30 %) до високого (97 %); рівень засвоєння інформації та розвиненість аналітичного мислення – з низького (31 %) до високого (85 % та 90 %); здатність до створення проектів та схильність до науково-дослідницької діяльності – з низького (29 %) до високого (86 % та 92 %), визначення прагнення до самоосвіти та саморозвитку і здатність до самоосвіти та саморозвитку – з низького (35 % і 36 %) до високого(86 % і 82 %); ставлення до обраного фаху та рівень мотивації до навчання – з середнього (46 %) до високого (90 %); рівень вияву особистісних і професійно-значущих якостей на основі самооцінки та рівень вияву особистісних і професійно-значущих якостей – залишилися на високому рівні (93 %, 90 % і 92 % відповідно). Цьому сприяло відвідування додаткових практичних занять 5 разів на семестр із інформатики, організація факультативу «Сучасні освітні інформаційні технології», створення наукового клубу «Informatics» та ін.

Результати дослідження (рис. 2) свідчать, що розроблена структурно-функціональна модель системи управління цим процесом сприяла підвищенню ефективності управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки в педагогічних ВНЗ ЕГ.

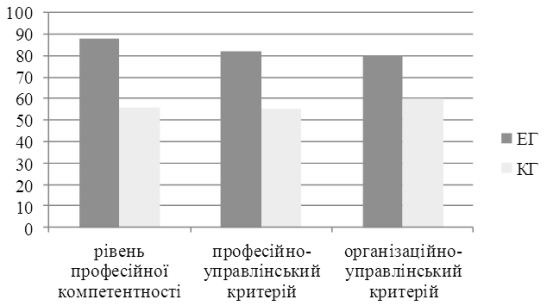

Примітка: 0–39 % – низький рівень, 40–79 % – середній, 80–100 % – високий.

Рис. 2. Узагальнені результати ефективності впровадження моделі системи управління формуванням ПК МУІ (у %)

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено нове розв’язання проблеми управління формуванням ПК МУІ, що знайшло відображення в обґрунтуванні структурно-функціональної моделі системи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки. Результати проведеного дослідження засвідчили позитивний результат розв’язання поставлених завдань і дали

підстави для формулювання таких висновків:

1. На основі аналізу наукової та психолого-педагогічної літератури визначено базове поняття дослідження «управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки» – цілеспрямована діяльність всіх суб'єктів освітнього процесу, що направлена на створення сприятливих умов для реалізації функцій, виконання яких сприяє формуванню ПК й досягненню цілей фахової підготовки МУІ відповідно до вимог міжнародних стандартів й уточнено поняття: «професійна компетентність майбутнього учителя інформатики» – інтеграція особистісно-ціннісних та професійних якостей, що характеризують рівень оволодіння сукупністю необхідних для виконання фахової діяльності ПК (базова, фахова, інформаційна, аналітична, комунікативна, проективна, інструментальна (технічна, технологічна) науково-дослідницька, міжособистісна) відповідно до сучасних досягнень науки і практики в цій галузі; «формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики» – цілеспрямований процес оволодіння сукупністю особистісно-ціннісних та професійних якостей, компетентностей (базова, фахова, інформаційна, аналітична, комунікативна, проективна, інструментальна (технічна, технологічна) та науково-дослідницька, міжособистісна), що характеризується завершеністю й відповідністю сучасним досягненням науки і практики в цій галузі.

2. Обґрунтовано теоретичні засади управління формуванням ПК МУІ інформатики в процесі фахової підготовки: визначено методологічні підходи (особистісно зорієнтований, системний, діяльнісний), принципи (забезпечення високої якості освітніх послуг; регулярного зворотного зв'язку, інформаційної достатності, професійної компетентності, цілеспрямованості, фундаментальності, адаптивності, комплексності, системного самовдосконалення), функції (інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, організаційно-виконавча, контрольно-діагностична), методи, форми та засоби.

3. Визначено критерії та показники управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки: рівень ПК МУІ (професійно-практичний, інформаційно-пізнавальний, особистісно-мотиваційний); професійно-управлінський (володіння інформаційно-комунікативними, інноваційно-педагогічними технологіями; організація роботи з прийняття управлінських рішень щодо фахової підготовки зі спеціальності Інформатика* (річні плани роботи, засідання вчених рад факультету та ВПНЗ, засідання кафедр); контроль виконання управлінських рішень; рівень задоволення потреб студентів; рівень спеціального, технічного та програмного оснащення); організаційно-управлінський (організація управління освітнім процесом (кількість програм, робочих планів,

методичних рекомендацій тощо); залучення до співпраці з ВНЗ науково-дослідних інститутів, держаних установ та ІТ-компаній; залучення роботодавців до участі у розробці навчальних планів, програм, організації практик; міжнародні зв'язки (зарубіжні ВНЗ, центри розвитку, інформаційні, комп'ютерні центри) та його рівні (високий, середній, низький).

4. Обґрунтувано структурно-функціональну модель системи управління формуванням ПК МУІ, що становить сукупність певних компонентів: цільового (містить мету, завдання, наукові підходи, принципи, функції управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки), організаційно-процесного (містить такі основні етапи, об'єкти, суб'єкти управління формуванням ПК МУІ та форми, методи і засоби управління цим процесом; до управління формуванням ПК МУІ входять: суб'єкти (керівництво, НПП та студенти та ін.) й об'єкт (управління формуванням ПК МУІ у процесі фахової підготовки); впровадження структурно-функціональної моделі системи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки передбачає використання організаційних, адміністративних, педагогічних методів; індивідуальних, групових форм; друкованих, усних, технічних засобів, оцінювально-діагностичного (містить критерії та показники: рівень ПК МУІ (рівень сформованості базових умінь і навичок, практичне використання набутих фахових знань, умінь, навичок в процесі проходження педагогічних практик, рівень володіння інформаційними технологіями, рівень засвоєння інформації, розвиненість аналітичного мислення, здатність до створення проектів, схильність до науково-дослідницької діяльності, ставлення до обраного фаху, рівень вияву особистісних і професійно значущих якостей на основі самооцінки, визначення прагнення до самоосвіти та саморозвитку, здатність до самоосвіти та саморозвитку, рівень мотивації до навчання); професійно-управлінський (володіння інформаційно-комунікативними, інноваційно-педагогічними технологіями, організація роботи з прийняття управлінських рішень щодо фахової підготовки зі спеціальності Інформатика*, контроль виконання управлінських рішень, рівень задоволення потреб студентів, рівень спеціального, технічного та програмного оснащення); організаційно-управлінський (організація управління освітнім процесом, залучення до співпраці з ВНЗ науково-дослідних інститутів, державних установ та ІТ-компаній; залучення роботодавців до участі у розробці навчальних планів, програм, організації практик, міжнародні зв'язки) та рівні (високий, середній низький) ефективності управління формуванням ПК МУІ, методи, методики оцінювання системи управління формуванням ПК); аналітико-

результативного, що містить досягнення результату, а саме: ефективне управління формуванням ПК МУІ у процесі фахової підготовки

5. Результати експериментального дослідження дозволили дійти висновку, що розроблена структурно-функціональна модель системи управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки сприяє підвищенню ефективності управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки в педагогічних ВНЗ ЕГ: рівень ПК в педагогічних ВНЗ ЕГ підвищився з середнього до високого рівня (з 50 % до 88 %), показники за професійно-управлінським критерієм підвищилися з середнього рівня до високого (підвищилися з 58 % до 82 %), за організаційно-управлінським критерієм – підвищилися з середнього до високого рівня (підвищилися з 49 % до 80 %). У педагогічних ВНЗ КГ рівень ПК залишилися на середньому рівні (з 49 % до 56 %), показники за професійно-управлінським критерієм залишилися посередніми (підвищилися з 52 % до 55 %), за організаційно-управлінським критерієм – також залишилися на середньому рівні (підвищилися з 48 % до 60 %). Проте, не зважаючи на динаміку зростання, зміни цих ознак неістотні.

Проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, пов'язаних із управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки. Подальший розвиток пов'язуємо із вирішенням таких завдань: дослідження моніторингу якості управління формуванням ПК майбутніх фахівців інших спеціальностей; управління процесами самостійної навчальної діяльності студентів; розробку нових управлінських технологій здатних підвищити ефективність освітнього процесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. **Гирка І. В.** Теоретичні аспекти підготовки майбутніх учителів інформатики до використання сучасних електронних технологій навчання / І. В. Гирка // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. статей. – Сер. : Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВКГУ, 2014. – Вип. 45, ч. 2. – С. 51-57.

2. **Гирка І. В.** Вітчизняні та зарубіжні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів інформатики / І. В. Гирка // Вісник Черкаського університету : зб. наук. праць. – Сер. Педагогічні науки. – Черкаси : Черкаський національний університет, 2014. – № 25 (318). – С. 24-29.

3. **Гирка І. В.** Сучасні методологічні підходи в підготовці майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками / І. В. Гирка // Вісник Запорізького національного університету : збірник наукових праць. Педагогічні науки / головний

редактор Локарєва Г. В. – Запоріжжя : Запорізький національний університет. – 2014. – Вип. 2 (23). – С. 198-202.

4. **Гирка І. В.** Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки / І. В. Гирка // Науково-педагогічний журнал «Обрії». – Івано-Франківськ : Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. – 2015. – Вип. 1 (40). – С. 64-67.

5. **Гирка І. В.** Виділення критеріїв формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики [Електронний ресурс] / І. В. Гирка // Електронний науковий фаховий журнал «Теорія та методика професійної освіти», постійна адреса публікації. – Режим доступу : http://tmpe.profua.info/index.php/editions/129-edition-9.

6. **Гирка І. В.** Розробка та експериментальна перевірка моделі системи управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки / І. В. Гирка // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць. – Харків : Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2016. – Випуск 50-51. – С. 115-121.

7. **Гирка І. В.** Теоретичні та методологічні засади управління формуванням професійної компетентності в майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки / І. В. Гирка // Науково-педагогічний журнал «Обрії» – Івано-Франківськ : Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. – 2016. – Вип. 1 (42). – С. 4-7.

Праці апробаційного характеру

8. **Гирка И. В.** Формирование информатической компетентности будущих учителей информатики / И. В. Гирка // Современный научный вестник. – Сер. : Педагогические науки. Физическая культура и спорт : науч.-теорет. и практ. журн. – 2014. – № 28 (224). – С. 12–16.

9. **Гирка И. В.** Формирование профессиональной компетентности у будущих учителей информатики в процессе профессиональной подготовки / И. В. Гирка // Балтийский гуманитарный журнал. РИНЦ. – 2015. – № 2(11). – С. 42-45.

10. **Гирка І. В.** Професійна компетентність майбутніх учителів інформатики у контексті модернізації педагогічної освіти / І. В. Гирка // Науковий вісник Мукачівського державного університету : зб. наук. пр. – Серія «Педагогіка та психологія» / ред. кол. : Щербан Т. Д. (гол. ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2015. – Випуск 2 (2). – С. 60-63.

11. **Гирка І. В.** Проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики / Психологічні та педагогічні науки у XXI ст. : перспективні та пріоритетні напрямки досліджень : матеріали

міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9 травня 2014 р.). – К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2014. – С. 52-54.

12. **Гирка І. В.** Проблема використання інформаційно-комп'ютерних технологій у підготовці майбутніх учителів інформатики / І. В. Гирка // Зб. статей учасників двадцять сьомої всеукр. наук.-практ. конф. «Перспективні напрямки світової науки. Інноваційний потенціал світової науки» (м. Запоріжжя, 20-25 травня 2014 р.). – Запоріжжя : ГО «Громадська дія», 2014. – С. 57-59.

13. **Гирка І. В.** Вплив особистісно-орієнтованих технологій на становлення професійної особистості майбутнього вчителя інформатики / І. В. Гирка // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Удосконалення інформаційно-ресурсного забезпечення навчального процесу : тези XI Всеукр. наук.-метод. конф. (Харків, 26 вересня 2014 р.) / Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х. : ХДУХТ, 2014. – С. 318-320.

14. **Гирка І. В.** Теоретичний аналіз підготовки майбутніх учителів інформатики до профорієнтаційної діяльності зі старшокласниками / І. В. Гирка // Психологія та педагогіка сучасності : проблеми та стан розвитку наук і практики в Україні : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 25–26 липня 2014 р.). – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. – С. 103-105.

15. **Гирка І. В.** Перспективи розвитку професійної компетентності майбутніх учителів інформатики / І. В. Гирка // Інформаційно-комунікаційні технології у формуванні фахових компетентностей учителів початкових класів: реалії та перспективи : Всеукраїнська конференція, присвячена 55-річному ювілею факультету підготовки вчителів початкових класів, 75-річчю ювілею ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Слов'янськ, 12-13 листопада 2014 р.). – Слов'янськ, 2014. – С. 28.

16. **Гирка І. В.** Становлення професійної особистості майбутнього вчителя інформатики / І. В. Гирка // Матеріали XV міжнар. наук.-практ. конференції [«Освіта і доля нації»], (11-12 жовтня, 2014р.) / М-во освіти і науки України, ХНПУ імені Г. С. Сковороди, Ін-тут вищої освіти НАПН України, Харківська єпархія. – Харків : ХНПУ, 2014. – С. 32-34.

17. **Гирка І. В.** Діагностичний інструментарій формування професійної компетентності у майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки / І. В. Гирка // І Міжнародна науково-практична конференція «Мультидисциплінарні академічні дослідження і глобальні інновації : гуманітарні та соціальні науки» (MARGIHSS 2015) (Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, 10-11 вересня 2015). – Київ, КНЛУ, 2015. – С. 225-228.

18. **Гирка І. В.** Аналіз критеріїв та показників формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики / І. В. Гирка // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Науково-інформаційна підтримка навчального процесу : тези XII Всеукр. наук.-метод. конф. 25 вересня 2015 р. : [тези] / редкол. : О. І. Черевко [та ін.]. – Х. : ХДУХТ, 2015. – С. 43-44.

19. **Гирка І. В.** Професійна компетентність майбутнього вчителя інформатики / І. В. Гирка // Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 14-15 травня 2015 р., Мукачево. Том 1 / ред. кол. : Щербан Т. Д. (гол. ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во «Карпатська вежа», 2015. – С. 98-99.

20. **Гирка І. В.** Формування особистості майбутнього вчителя інформатики в інформаційному середовищі / І. В. Гирка // Матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. конференції [«Освіта і доля нації»] / М-во освіти і науки України, ХНПУ імені Г. С. Сковороди, Ін-тут вищої освіти НАПН України. – Харків : ХНПУ, 2015. – С. 22-24.

21. **Гирка І. В.** Обґрунтування структурно-цільової моделі системи управління формуванням професійної компетентності в майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки / І. В. Гирка // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Сучасна парадигма вищої освіти : XIII Всеукр. наук.-метод. конф., 30 вересня 2016 р. : [тези] / редкол. : О. І. Черевко [та ін.]. – Х. : ХДУХТ, 2016. – С. 29-31.

22. **Гирка І. В.** Організація та педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки / І. В. Гирка // Основні напрями розвитку педагогічної науки. матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 21-22 жовтня 2016 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. – С. 126-128.

23. **Гирка І. В.** Управління професійною компетентністю у процесі виховання майбутнього вчителя інформатики / І. В. Гирка // Матеріали XVII міжнар. наук.-практ. конференції [«Освіта і доля нації»] / М-во освіти і науки України, ХНПУ імені Г. С. Сковороди, Ін-тут вищої освіти НАПН України. – Харків : ХНПУ, 2016. – С. 19-21.

24. **Гирка І. В.** Аналіз стану управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки / І. В. Гирка // XLIX науково-практичної конференції (НПК) науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії (Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків, листопад 2016). – Харків, УІПА, 2016. – С. 34.

25. **Гирка І. В.** Теоретичні засади управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки / уклад. : А. А. Харківська, І. В. Гирка; КЗ «ХГПА». – Х., 2016. – 68 с.

26. **Гирка І.В.** Діагностика рівня управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки / уклад. : А. А. Харківська, І. В. Гирка; КЗ «ХГПА». – Х., 2016. – 46 с.

АНОТАЦІЇ

Гирка І. В. Управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису**.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою. – Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – м. Старобільськ, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено проблемі управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки. У роботі на основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено базове поняття «управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики» й поняття: «професійна компетентність майбутніх учителів інформатики», «формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики». Визначено критерії, показники та рівні ефективності управління формуванням ПК МУІ в процесі фахової підготовки. Теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель системи управління формуванням ПК МУІ у процесі фахової підготовки.

Створено управлінсько-інформаційний простір «Управління формуванням професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в процесі фахової підготовки» та методичні рекомендації на допомогу викладачам і майбутнім учителям інформатики щодо управління формуванням ПК в процесі фахової підготовки.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, формувальне оцінювання, управління, управління формуванням професійною компетентністю, учитель інформатики.

Гирка И. В. Управление формированием профессиональной компетентности будущих учителей информатики в процессе профессиональной подготовки. – Квалификационная научная работа на правах рукописи**.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.06 – теория и методика

управления образованием. – Государственное учреждение «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко». – г. Старобельск, 2017.

Диссертационная работа посвящена проблеме управления формированием ПК БУИ в процессе профессиональной подготовки. В работе на основе анализа психолого-педагогической литературы определены базовое понятие «управление формированием профессиональной компетентности будущих учителей информатики» и понятия «профессиональная компетентность будущих учителей информатики», «формирование профессиональной компетентности будущих учителей информатики». Определены критерии, показатели и уровни эффективности управления формированием ПК БУИ в процессе профессиональной подготовки. Теоретически обосновано структурно-функциональную модель системы управления формированием ПК БУИ в процессе профессиональной подготовки.

Обоснованы организационно-педагогические условия формирования ПК БУИ: организация и мотивация профессиональной подготовки (в него входит соответствие содержания методического обеспечения современным образовательным тенденциям, положительную мотивацию к овладению базовыми и специальными знаниями) обеспечение активного саморазвития, самосовершенствования и самореализации (заключается в создании студентами учебных проектов, позволяет выявить личные и профессионально-значимые качества студентов); использование и интеграция информационно-коммуникационных, инновационных педагогических технологий в образовательный процесс (состоит в применении имеющихся, внедрении новых технологий и использовании инновационных форм представления, обработки, хранения и использования информации в бумажных и электронных формах) внедрение межпредметных связей и реализация всех направлений подготовки студентов (охватывает разработку интегрированных курсов, реализацию межпредметных параллелей).

Создано управленческо-информационное пространство «Управление формированием профессиональной компетентности у будущих учителей информатики в процессе профессиональной подготовки» и методические рекомендации в помощь преподавателям и будущим учителям информатики по управлению формированием ПК в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, формирующее оценивание, управление, управление формированием профессиональной компетентностью, учитель информатики.

Girka I. V. Management of forming future IT teachers professional competence in the process of professional training. – The manuscript

Thesis for obtaining a scientific degree PhD (Pedagogical science) in specialty 13.00.06 – theory and methodology of education management – Luhansk Taras Shevchenko National University. – Starobilsk, 2017.

The thesis is devoted to the problem of management of forming future IT teachers professional competence in the process of professional training. In the work, based on analysis of psychological and pedagogical literature notions «managing forming future IT teachers professional competence» and the notion of «future IT teachers professional competence», «forming future IT teachers professional competence» are defined. The criteria, measures and levels of efficiency management of forming future IT teachers professional competence in the process of professional training is determined. The structural and functional model of control system of forming future IT teachers professional competence in the process of professional training is theoretically justified.

The organizational and pedagogical conditions for the forming future IT teachers professional competence are grounded. They are the organization and motivation of professional training (it includes the correspondence of the contents of methodological support to modern educational trends, positive motivation for mastering basic and specialized knowledge); ensuring active self-development, self-improvement and personal fulfillment (it consists of creating student projects, it allows to reveal personal and professionally significant qualities of students); the use and integration of information and communication, innovative pedagogical technologies in the educational process (it consists of the implementation of new technologies and the application of innovative forms of filing, processing, storage and use of information in paper and electronic forms); the introduction of interdisciplinary connections and the implementation of all areas of students preparation (it covers the development of integrated courses, the implementation of interdisciplinary parallels).

The management and information space "Management of the forming future IT teachers professional competence in the process of professional training" and methodological recommendations to help teachers and future IT teachers in managing the forming professional competences in the process of professional training have been established.

Key words: competence, professional competence, forming evaluation, management, forming professional competence, future IT teachers.

Підписано до друку 10.11.2017 6р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний.
Умовн. др. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. №1110/12-17.

Надруковано з готового оригінал-макета у друкарні ФОП В. В. Петров
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Запис № 24800000000106167 від 08.01.2009 р.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (057) 78-17-137.
e-mail:bookfabrik@mail.ua